

Михайло ГНАТЮК:

Богдан Якимович. Іван Франко – видавець: книгознавчі та джерелознавчі аспекти.

Львів: Видавничий центр ЛНУ імені І. Франка, 2006. 691 с.

Актуальність дослідження видавничої діяльності Івана Франка не викликає сумніву. По-перше, мусимо простежити, як у І. Франка визрівали різні видавничі проекти, а з іншого боку – проаналізувати видавничу політику великого письменника і мислителя, який своєю діяльністю видавця уособлював думки і прагнення найвидатніших представників української інтелектуальної еліти останньої третини ХІХ та початку ХХ ст.

Поза всяким сумнівом, монографія Б. Якимовича заповнює лауну в українській книгознавчій науці і стане добрим підґрунтям дальших наукових студій над діяльністю І. Франка-видавця. Праця такого типу, написана істориком, порушує низку проблем, над якими сьогодні сперечаються філософи, філологи, фольклористи, книгознавці та інші представники гуманітарної науки.

Не викликає застережень композиція роботи, яка добре структурована: вісім розділів монографії дають чітке уявлення про працю великого письменника над різними виданнями, починаючи від участі у редакції журналу «Друг», москвофільську орієнтацію якого змінив прихід І. Франка, і аж до видавничої серії «Всесвітня бібліотека», над якою важкохворий письменник працював аж до останніх днів життя.

Можна сперечатися з автором дослідження стосовно надто детальної періодизації видавничої діяльності письменника. Нам видається, що видавничі проекти І. Франка чітко вписуються в три етапи його наукової та літературознавчої діяльності: 1) 70-і роки ХІХ ст. до 1887 р., часу виходу першого видання збірки «З вершин і низин»; 2) кінець 80-х рр. ХІХ ст. до 1908 р. – початку хвороби І. Франка; 3) нарешті, третій період – на схилі віку, який охоплює 1908–1916 рр. До кожного з цих періодів дослідник «прив'язує» окремі видавничі проекти І. Франка. Скажімо, проект «Дрібна бібліотека» (1879–1880) справді вписується у той період, який у літературознавстві іменуємо «Становлення Івана Франка як літературознавця». Б. Якимович цілком доречно співставляє Франкові видання з тодішніми видавничими проектами у Європі. Для нас особливо переконалим є зіставлення «Дрібної бібліотеки» з німецьким виданням «Universal Bibliothek», що дозволяє дослідникові зробити висновок про орієнтацію І. Франка на загальноєвропейські культурні цінності, зокрема, у видавничій діяльності. Водночас, у підборі творів для видання певним чином виявився суб'єктивізм І. Франка, на чому не міг не позначитися брак серйозної фахової критики в Галичині і в Україні в цілому.

Б. Якимович справедливо зауважує, що різні видавничі проекти значною мірою залежали від літературознавчих, фольклористичних, історичних та інших зацікавлень І. Франка. Водночас, як нам здається, у роботі такого типу варто б звернути більшу увагу на зв'язок видавничих проектів з науковими зацікавленнями І. Франка у галузях літературознавства, мовознавства, фольклористики та інших гуманітарних наук. Нам імпонує те, що дослідник у зв'язку з аналізом видавничих проектів письменника торкається загальнокультурних проблем життя нації, а це робить монографію особливо цінною. Крім того, видавничу діяльність І. Франка Б. Якимович вписує у загальний контекст еволюції художньої творчості письменника.

Важливого значення набуває проведений дослідником аналіз теоретичного дискурсу видавничої справи І. Франка, який автор монографії цілком справедливо пов'язує зі статтею І. Франка «Кілька слів о тім, як нам упорядкувати і провадити наші людські видавництва». Автор монографії ґрунтовно досліджує чисто джерелознавчі та книгознавчі аспекти Франкових видань у Науковому товаристві імені Шевченка, що є особливо актуальним на сьогоднішньому етапі розвитку наукознавства. У зв'язку з аналізом праці письменника в НТШ Б. Якимович зумів віднайти низку невідомих для нашого літературознавства фактів, які стосуються життя та творчості Ю. Федьковича у Львові. Автор дослідження приходить до висновку, що Франкові видання творів Т. Шевченка цілком вписуються у шевченкознавчий дискурс І. Франка кінця XIX – початку XX ст.

Чи не найглибше автор рецензованої монографії проаналізував видавничий проєкт «Українсько-руської видавничої спілки», яка, як це справедливо відзначено у роботі, стала феноменом не тільки української видавничої справи, а й загальнонаціональним та європейським культурним явищем. Розглядаючи позасерійні видання І. Франка, як і його видавничі серії початку XX ст., дослідник дає не лише їх фаховий аналіз, але й характеризує загальнокультурні ідеї того часу, зачіпаючи при цьому питання історії України, літературознавчі, мовознавчі, фольклористичні ідеї нашої гуманітарної науки.

Особливе зацікавлення у сучасного науковця, як і пересічного читача, викличе частина сьомого розділу «Видавничий проєкт Івана Франка «Wielka utrata»: покаяння, містифікація чи переконання», де автор монографії вводить у науковий обіг не тільки невідомі раніше матеріали, але й висловлює свою версію авторства знайденого І. Франком рукопису. До слова, гіпотеза, висунута Б. Якимовичем, заслуговує на пильну увагу майбутніх дослідників українсько-польських літературних взаємин.

З сутю бібліографічного погляду на особливу увагу заслуговують додатки до монографії, які дають можливість побачити джерельну базу та поліграфічні особливості кожного з видавничих проєктів І. Франка. Йдеться, отже, про чисто книгознавчі аспекти цих видань, адже для наших поліграфістів, книгознавців досвід І. Франка є надзвичайно цінним. Немає сумніву, що таке дослідження викличе зацікавлення не тільки у спеціалістів, але й у широкого кола читачів.

Монографія Б. Якимовича надзвичайно потрібна. Вона дає цілісну уяву про І. Франка як видавця. Це дослідження, яке вийшло у світ до 150-річчя від дня народження І. Франка, стало гідним внеском у нашу гуманітарну науку.

Стаття надійшла до редакції 16.01.2007

Прийнята до друку 22.01.2007